

SOSYAL BİLGİLER 5

HARİTAYI TANIYORUM

HARİTAYI TANIYORUM

- **İnsanlar** üzerinde yaşadıkları yeryüzünü merak etmişler ve **yeryüzünden daha iyi yararlanmak için onu kağıt üzerine aktarmak istemişlerdir**. Bu durum **haritaların ortaya çıkmasını** sağlamıştır.
- Ancak geniş alanların kâğıt üzerine aktarılması zor olduğundan, **yeryüzünü küçülterek kağıda aktarma** yoluna gitmişlerdir. Bunu da ölçek sayesinde başarabilmişlerdir.

Harita: Yeryüzünün tamamının ya da bir bölümünün, kuşbakışı görünüşünün, belli bir ölçeğe göre küçültülerek kâğıt üzerine aktarılmasına harita denir.

HARİTAYI TANIYORUM

- Bir çizimin harita olabilmesi için;
 - ✓ Kuşbakışı çizilmiş olması,
 - ✓ Ölçek kullanılması ve
 - ✓ Düzlem üzerine aktarılması gerekir.

- Ölçek kullanılmayan kabataslak çizimlere **kroki** denir.

Ölçek: Haritalarda kullanılan küçültme oranına ölçek denir.

Yani yeryüzündeki gerçek alanın kâğıt üzerine aktarılırken ne kadar küçültüldüğüdür.

- Ölçekler, gösterme biçimlerine göre **kesir ölçek** ve **çizgi ölçek** olarak ikiye ayrılır.

HARİTAYI TANIYORUM

Bilgi: Haritaların nasıl çizildiği kadar ne amaçla çizildiği de önemlidir. Çünkü haritaların da bir dili vardır ve haritalara bakarak çeşitli konular hakkında bilgi ediniriz.

Püf hatırlatma:

Örneğin;

- ❖ Yer şekillerinin gösterildiği haritalara **fiziki haritalar**,
- ❖ İl ya da ülke sınırlarının gösterildiği haritalara **siyasi haritalar**,
- ❖ Ekonomik etkinliklerin gösterildiği haritalara da genel olarak **beşerî ve ekonomik haritalar** denir.

Fiziki harita

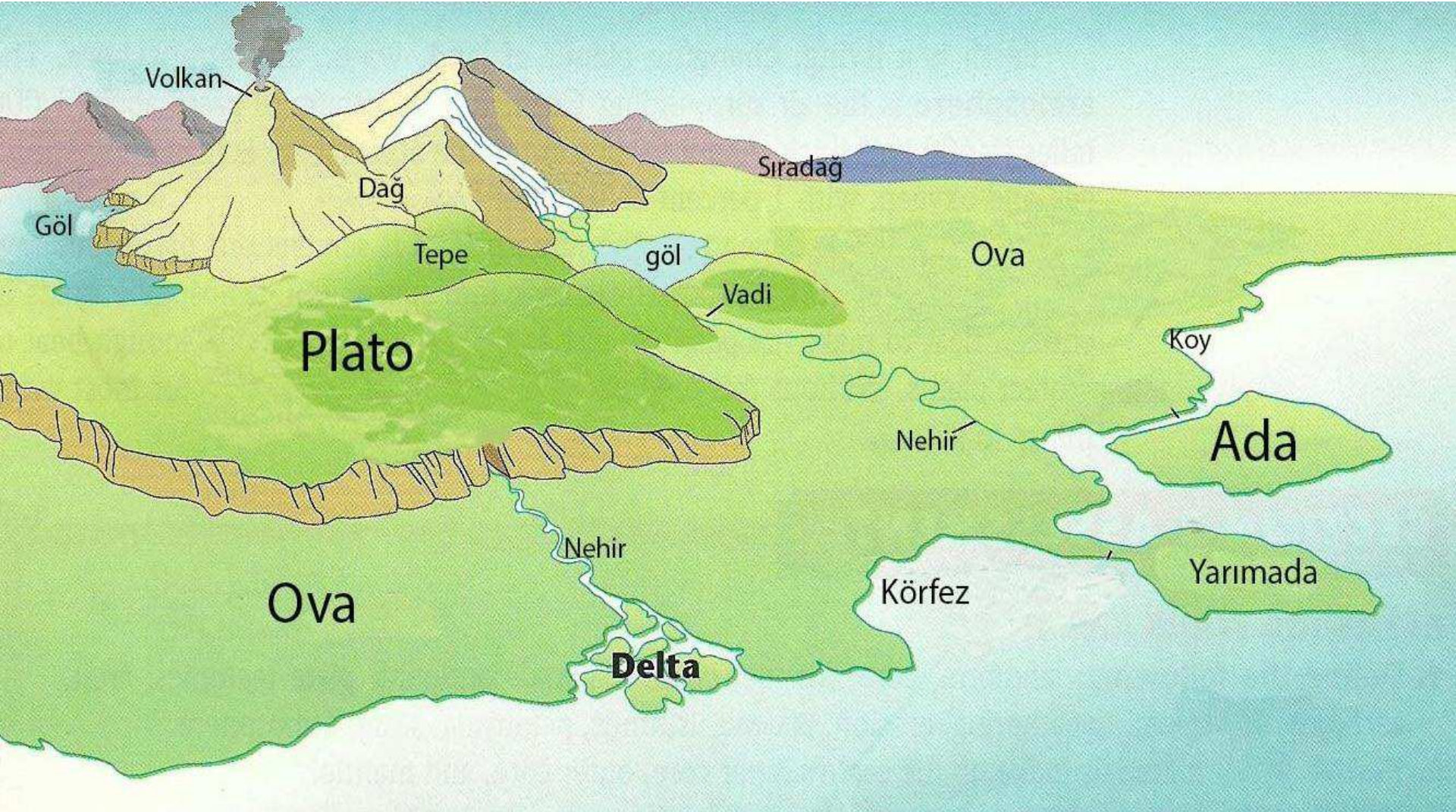

Siyasi harita

Beşerî ve ekonomik harita

YER ŞEKİLLERİNİ TANIYALIM

YER ŞEKİLLERİNİ TANIYALIM

Dağ: Çevresine göre yüksekte kalan yer şeklidir.

- Bulunduğu yerde tek başına olanlara **tek dağ**, birbiri ardınca sıralananlara **sıradağ** denir. Erciyes Dağı tek dağdır. Toros Dağları birçok dağın birbiriyle bağlanmış olduğu sıradağlardır.
- Fiziki haritalarda dağlar **kahverengi renk** ile gösterilir.

Tepe: Yüksekliği 500 metreyi geçmeyen yükseltilerdir.

Plato: Akarsular tarafından derince yarılmış ve çevresine göre yüksekte kalmış geniş düzlüklerdir. İç Anadolu'daki Obruk Platosu, Doğu Anadolu'daki Erzurum-Kars Platosu gibi.

- Fiziki haritalarda platolar **sarı** renkle gösterilir.

YER ŞEKİLLERİNİ TANIYALIM

Ova: Çevresine göre alçakta kalmış düzlüklerdir.

- Kıyı ovalar alçak olduğu için **yeşil** renkle,
- İç kesimlerdeki ovalar biraz da yüksek olduğu için **sarı** renkle gösterilirler.

Vadi: Bir akarsuyun, yatağını yüzeye doğru aşındırarak oluşturduğu V biçimindeki yeryüzü şeklidir.

- İç Anadolu Bölgesindeki Ihlara Vadisi gibi.

YER ŞEKİLLERİNİ TANIYALIM

Akarsu:

Yağmur, eriyen kar suları ya da kaynak suyuyla beslenen; belirli bir yatak boyunca sürekli veya zaman zaman akan sudur.

Kızılırmak, Yeşilırmak gibi.

Göl:

Karalar içindeki çukurluklarda biriken durgun su kütleleridir.

Tuz Gölü, Van Gölü gibi.

YER ŞEKİLLERİNİ TANIYALIM

Körfez:

Denizin karaya doğru giren **büyük ve geniş girintilerine** denir. İskenderun Körfezi, Antalya Körfezi gibi.

Koy:

Denizin karaya doğru giren **küçük ve dar girintilerine** denir. Bademli Koyu gibi.

YER ŞEKİLLERİNİ TANIYALIM

Ada:

Dört tarafı suyla çevrili olan kara parçasıdır.

Kıbrıs adası gibi.

Yarımada:

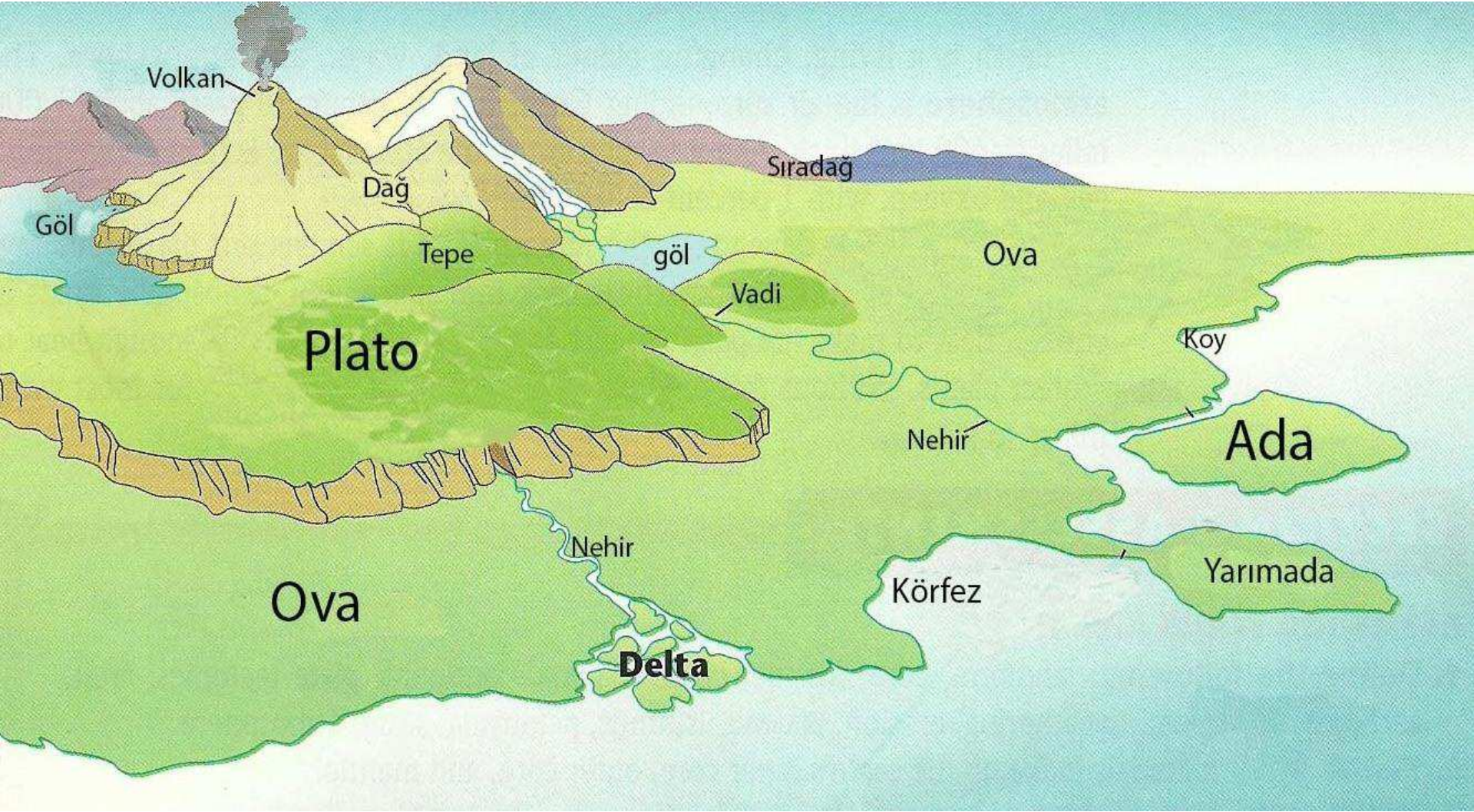
Üç tarafı surlarla çevrili olan kara parçasıdır. Datça Yarımadası gibi.

Delta:

Bir ırmağın denize yaklaştığı yerde çatallanarak oluşturduğu üçgen biçimindeki birikintilerdir. Çukurova bir delta ovasıdır.

YER ŞEKİLLERİNİ TANIYALIM

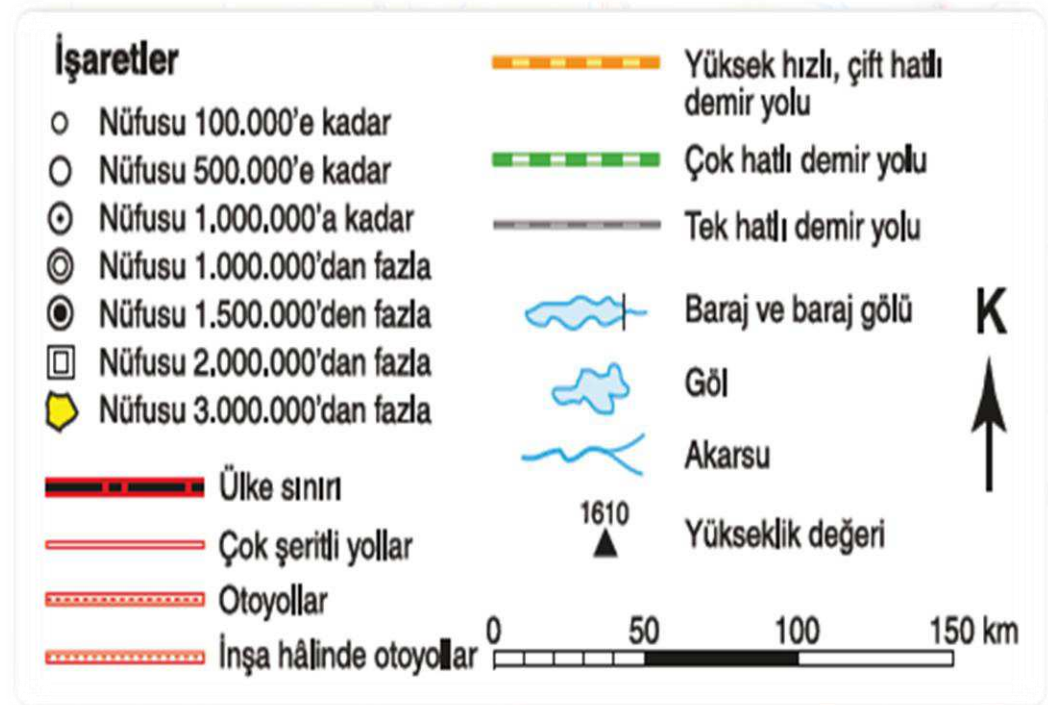

YER ŞEKİLLERİNİ TANIYALIM

- **Fiziki haritalarda renkler yükseltileri ifade eder.** Fiziki bir haritada kullanılan her rengin bir anlamı vardır.
- Fiziki haritalarda kullanılan renklerin hangi yükseltileri ve derinlikleri ifade ettiği, haritanın bir kenarında harita işaretleri **lejant** bölümünde gösterilir.

Lejant:

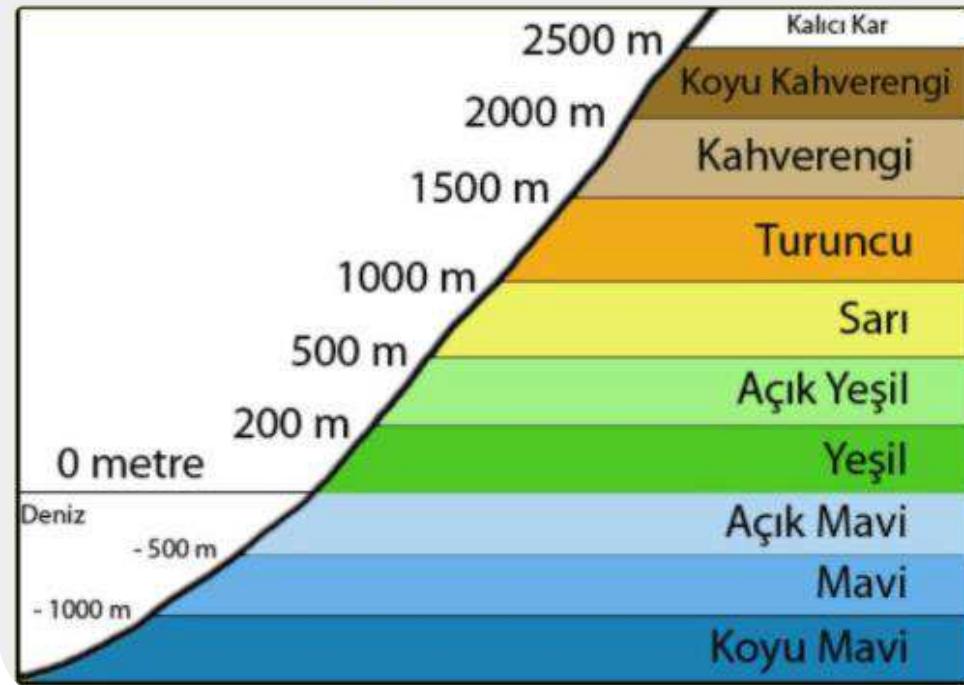
Haritada kullanılan işaretlerin ve anlamlarının gösterildiği tabloya lejant denir.

- **Haritada denizler, göller ve akarsular mavi** ve tonlarıyla gösterilir.
- **Karalarda:** Yükseltisi az olan yerler (0-500 metre) ovalar **yeşil** tonlarıyla,
- Yükseltisi (500-1000 metre) arası olan yerler (yaylalar) **sarı** renkle,

- Yükseltisi orta derecede yüksek olan yerler (1000-1500 metre) **açık kahverengi** ile,
- Yükseltisi çok fazla olan yerler, yüksek dağlar ise (1500 ve yukarısı) **koyu kahverengi** ile gösterilir.

Renklendirme yöntemi

Bilgi 1: Dünyanın her yerinde deniz aynı seviyededir. Sıfır (0) metredir.

- Ovalar ve özellikle delta ovaları **tarıma** elverişliyen, platolar daha çok **hayvancılığa** elverişlidir.
- Ege Bölgesi'nde **kıyılar girintili çıkıntılı olduğundan** bölgede çok sayıda koy, körfez, burun, ada, yarımada bulunmaktadır.

Bilgi 2: Ülkemizin fiziki haritasına baktığımızda

- ✓ **Ortalama yükseltinin oldukça fazla olduğunu** (1132 m)
- ✓ **Ülkemizin yükseltisinin batıdan doğuya doğru arttığını,**
- ✓ Özellikle **iç bölgelerde düzlüklerin geniş yer kapladığını** ve iç bölgelerdeki ovaların yükseltilerinin de fazla olduğunu,
- ✓ Ülkemizin **sıradağları doğu-batı yönünde uzandığından, dağların Akdeniz ve Karadeniz Bölgesi'nde denize paralel olarak uzandığını,**
- ✓ Ege'de denize **dik** olarak uzandığını görürüz.

Bir sonraki dersimiz
İKLİM VE YAŞAMIM

